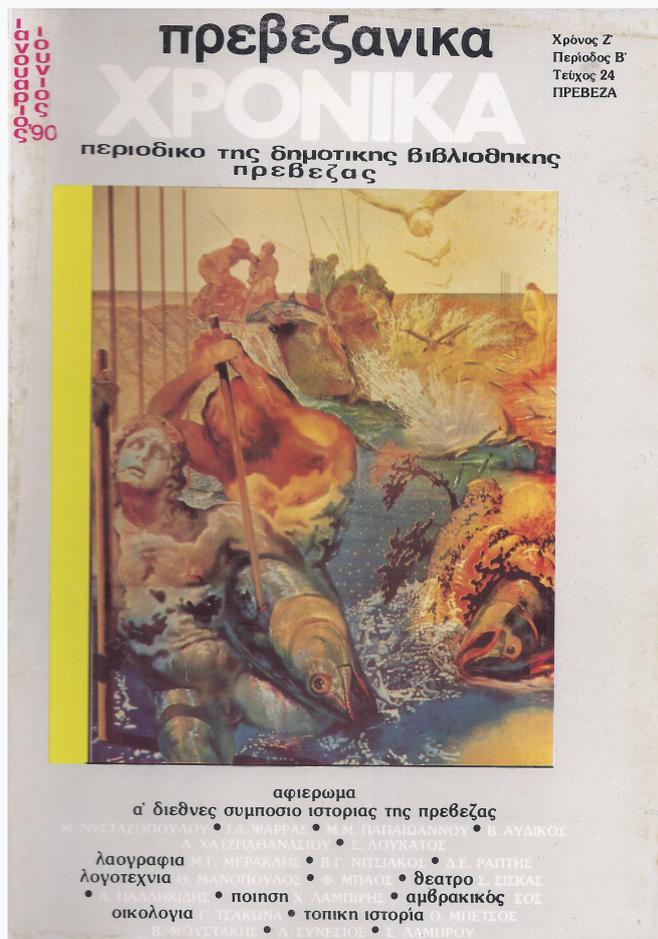

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 23ο (Δεκέμβριος 1989-Ιούνιος 1990)

Η Επίδραση των πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων της περιόδου 1860-1876 στη ζωή της Πρέβεζας

Αγγελική Χατζηθανασίου

doi: [10.12681/prch.41377](https://doi.org/10.12681/prch.41377)

Copyright © 2025, Αγγελική Χατζηθανασίου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χατζηθανασίου Α. (2025). Η Επίδραση των πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων της περιόδου 1860-1876 στη ζωή της Πρέβεζας: (μια αξιολόγηση στοιχείων και πληροφοριών από τα αρχεία του Ρωσικού υποπροξενείου Πρέβεζας) . *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 27-38. <https://doi.org/10.12681/prch.41377>

Αγγελική Χατζηθανασίου

Φιλολόγος-μεταπτυχιακός υπότροφος Ι.Κ.Υ.

η επίδραση των πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων της περιόδου 1860 - 1876 στη ζωή της Πρέβεζας (μία αξιολόγηση στοιχείων και πληροφοριών από τα αρχεία του Ρωσικού υποπροξενείου Πρέβεζας)

Πηγή της ανακοίνωσής μας αυτής αποτέλεσαν τα αρχεία του Ρωσικού Υποπροξενείου της περιοχής.¹ Το Υποπροξενείο κάλυπτε ενιαία τόσο την Άρτα όσο και την Πρέβεζα και διατηρούσε προξενικές υπηρεσίες και στις δύο πόλεις. Πρόκειται για μια σειρά από έγγραφα, που απευθύνονται κυρίως προς το Ρωσ. Προξενείο Ιωαννίνων, αλλά και προς τις τοπικές Οθωμ. αρχές.

Στα κείμενα αυτά αναφέρονται πληροφορίες για την κατάσταση στην Πρέβεζα, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή, από το 1860 έως το 1876 σε σχέση με σημαντικά πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα της περιόδου αυτής, τα οποία διαδραματίζονται είτε στη γειτονική Ελλάδα, είτε μέσα στους κόλπους της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια.

Μια συγκροτημένη παρουσίαση αυτών των πληροφοριών, που θα μπορούσαν να φωτίσουν αυτό το χρονικό διάστημα, επιχειρούμε στη συνέχεια.

Η Πρέβεζα, όπως θα δούμε, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1860 παίζει έναν σημαντικό ρόλο. Από τη φύση της προσφέρει αρκετά πλεονεκτήματα, εξυπηρετεί πολλές διοικητικές και αμυντικές ανάγκες των Οθωμανών.

Πράγματι χάρη στη μικρή απόσταση, που τη χωρίζει από την Ελλάδα και τα Επτάνησα, φτάνουν εκεί αρκετά γρήγορα οι πληροφορίες για τα γεγονότα που διαδραματίζονται σ' αυτές τις περιοχές.

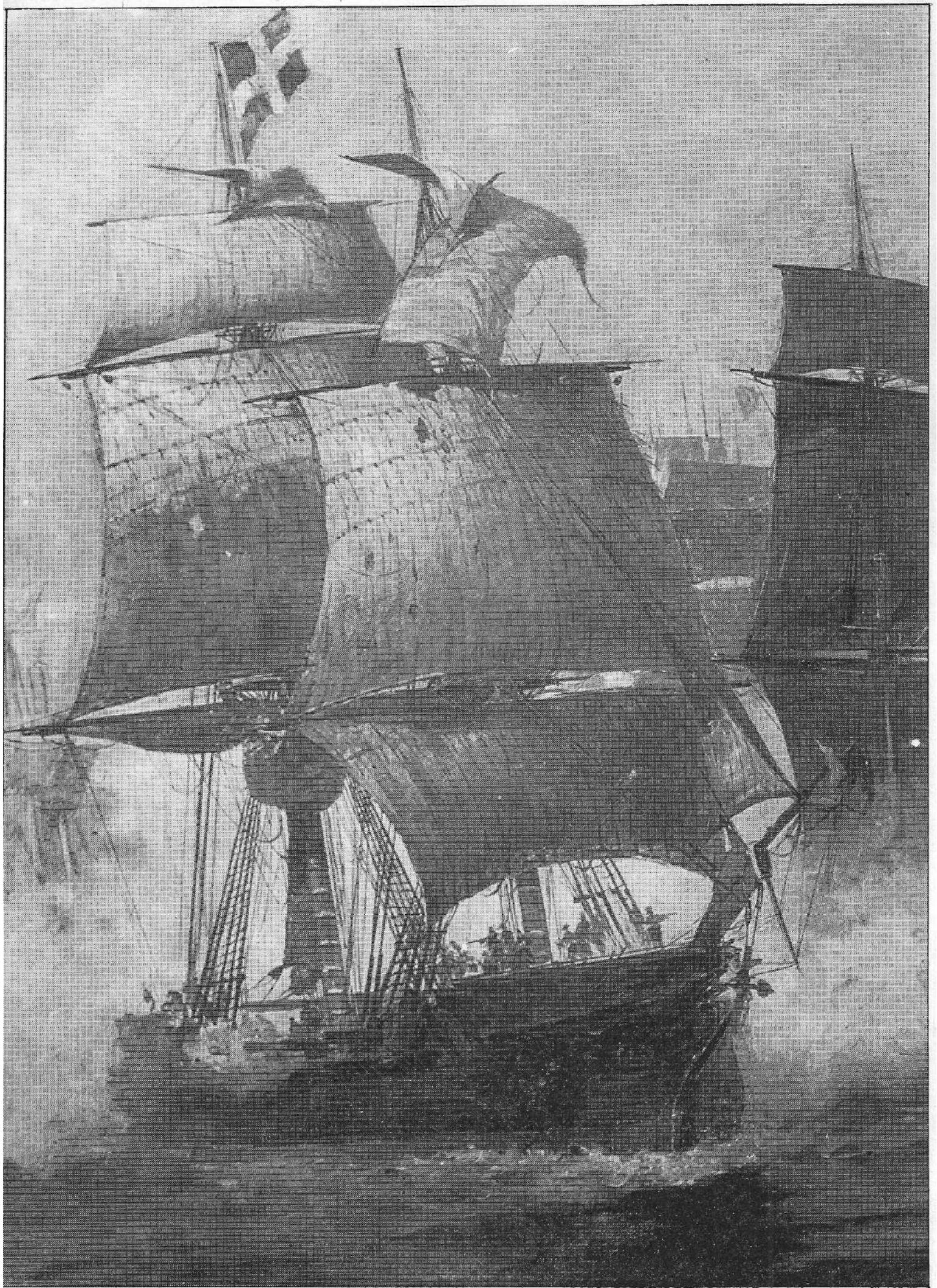
Το λιμάνι της προσφέρει δυνατότητες επικοινωνίας με τα πλοία των άλλων ναυτικών δυνάμεων και παρακολούθησης της κίνησης των πλοίων μέσα στον

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Οι σημειώσεις, που συνοδεύουν το κείμενο, παραπέμπουν στα αντίστοιχα έγγραφα των Αρχείων δίνοντας τις εξής ενδείξεις. Αριθμό εγγράφου, ημερομηνία, σελίδα όπου είναι καταχωρημένο.

Για τα έγγραφα που περιέχονται στα Αρχεία του Ρωσικού Υποπροξενείου Άρτας δίνεται ακόμα η ένδειξη Αρχ. Αρτ., ενώ για τα έγγραφα που περιέχονται στα Αρχεία του Ρωσικού Υποπροξενείου Πρέβεζας η ένδειξη Αρχ. Πρεβ.

1. Νο 6 (31 Μαρτίου '64) σελ 57 Αρχ. Πρεβ.

Αμβρακικό.¹ Έτσι γίνεται δυνατή η έγκαιρη λήψη αμυντικών μέτρων σε περίπτωση ανάγκης.

Από το λιμάνι της Πρέβεζας αποπλέουν τα Οθωμανικά πολεμικά πλοία, που επιτηρούν τα παράλια της Ηπείρου. Σε περιόδους αναταραχών, το λιμάνι της εξυπηρετεί τις αλλεπάλληλες μετακινήσεις στρατιωτικών δυνάμεων από και προς τα Γιάννινα, την Άρτα ή την Πρέβεζα και την μεταφορά τροφίμων και πολεμοφοδίων. Διευκολύνεται έτσι αυτή η διαδικασία, που είναι επίμονη και χρονοβόρα δια ζηράς.

Απο την Πρέβεζα επίσης είναι δυνατή η επικοινωνία, όχι μόνο με την Άρτα, αλλά και με τις πιο απομακρυσμένες επαρχίες, της Πάργας και του Μαργαριτίου.

Μετά την επίσημη εγκαινίαση στις 20 Μαρτίου 1864 της τηλεγραφικής σύνδεσης της Πρέβεζας με τα Γιάννενα,² εξασφαλίζεται η ταχεία επικοινωνία των διοικητικών αρχών της Πρέβεζας με τη Γενική Διοίκηση Ιωαννίνων.

Η Πρέβεζα μέχρι το 1864 είναι έδρα Μουδέρη και υπάγεται διοικητικά στον Καϊμακάμη Άρτας.

Ως τότε η Άρτα αποτελεί διοικητικό κέντρο της περιοχής, σαν δεύτερη πόλη της Ηπείρου σε πληθυσμό μετά τα Γιάννενα και με ισχυρότερη αριθμητικά παρουσία Οθωμανών απ' ότι η Πρέβεζα. Ένας επιπλέον λόγος, που επιβάλλει να είναι η Άρτα διοικητικό κέντρο, είναι τα ισχυρά αμυντικά μέτρα, που απαιτούνται για την φρούρηση των εκτεταμένων συνόρων με την Ελλάδα και για την αντιμετώπιση του φαινομένου της ληστείας που έχει σοβαρές διαστάσεις. Ιδιαίτερα, σε περιόδους επαναστατικών κινήσεων, εκεί αποστέλλεται ο κύριο όγκος των στρατιωτικών δυνάμεων.³

Μετά όμως την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα οι Οθωμανοί αισθάνονται την ανάγκη να ισχυροποιήσουν και τη θέση της Πρέβεζας.

Καθώς αυτή προσφέρει τα πλεονεκτήματα, που προαναφέρθηκαν, θα προαχθεί κι αυτή σε Καϊμακαμλίκι, με δικαιοδοσία και στις επαρχίες της Πάργας και του Μαργαριτίου⁴

Σ' αυτήν την μεταβολή έπαιξε ρόλο και η ενίσχυση, μετά την Ένωση, του Έλληνικού στοιχείου στην Πρέβεζα κι οι φόβοι των Οθωμανικών αρχών για αναζωπύρωση των απελευθερωτικών ελπίδων και δραστηριοτήτων.

Ας σημειωθεί ότι στην Πρέβεζα την περίοδο αυτή ζουν 200 οικογένειες Έλληνικής υπηκοότητας υπό την προστασία του Ελληνικού Υποπροξενείου.

Το 1867 η Πρέβεζα, αναβαθμιζόμενη σε Μουτεσαριφλίκι, θα υποσκελίσει διοικητικά την Άρτα,⁵

(Πρέβεζα Άρτα Πάργα και Μαργαρίτι θα είναι οι επαρχίες της δικαιοδοσίας της).

Οι δυσμενείς οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, μέσα στις οποίες εξελίσσεται η πολιτική ζωή της Πρέβεζας, την περίοδο που εξετάζουμε, αυξάνουν την δυσφορία του πληθυσμού κατά των Οθωμανών.

2. Νο 5 (20 Μαρτίου '64) σελ 56 Αρχ Πρεβ

3. Νο 26 (9 Μάρ '72) σελ 269 Αρχ Άρτας

4. Νο 48 (25 Ιούνη '64) σελ 77 Αρχ Πρέβ, Νο 43 (20 Ιούνη '64) σελ 174 Αρχ Άρτας

5. Νο 57 (15 Αυγούστου '64) σελ 83 Αρχείο Πρέβεζας

Ο Ρώσος Υποπρόξενος δεν αναφέρει σε καμιά του έκθεση κάποια εξέγερση, που να σημειώθηκε στην επαρχία της Πρέβεζας, ούτε περιγράφει τυχόν προετοιμασίες σ' αυτή την κατεύθυνση.

Οι μαρτυρίες του γύρω από το ζήτημα αυτό αφορούν κυρίως τις υπογίες των οθωμανικών αρχών ότι προετοιμάζεται κάποια εξέγερση και τα στρατιωτικά και άλλα μέτρα τα οποία λαμβάνουν. Θα σταδούμε στον τρόπο, με τον οποίο αντιμετώπισαν οι Οθωμανοί τις δραστηριότητες εκείνες που θεωρούσαν ύποπτες.

Τέτοιες αντιδράσεις έχουμε στη διάρκεια της στάσης του Γρίβα στην Ακαρνανία (Οκτώβριος 1862) και μετά από αυτήν.

Οι αρχές των μεθοριακών τουρκικών επαρχιών, πιστεύοντας ότι ανάλογο κίνημα προετοιμάζεται και στην περιοχή τους, προσπαθούν να εμποδίσουν την δραστηριότητα των ατόμων εκείνων, που υποπτεύονται. Διάφορες ληστοπραξίες ή κλοπές γίνονται σε ορισμένες περιπτώσεις αφορμή για έρευνες, όπως αυτή, που διέταξε ο Χουσνί Πασάς στις επαρχίες της Πρέβεζας και του Μαργαριτίου⁶ τον Φεβρουάριο του 1863 (Στη διάρκειά τους ανακαλύπτονται τουφέκια στην Ιερά Μονή Πούντας και συλλαμβάνονται γι' αυτό το λόγο ο ηγούμενος Ιωαννίκιος και ο υπηρέτης του Βασίλειος).

Πολλά είναι τα στρατιωτικά μέτρα του λαμβάνονται.

(Λίγους μήνες νωρίτερα στην επαρχία της Άρτας ο Φερίκ Αχμέτ πασάς κατάσχει επιστολές από τον Καρβασαρά⁷ και καλεί εκείνους στους οποίους απευδύνονται κατηγορώντας τους, ότι επιδιώκουν να φέρουν το ρωμαϊκό και ότι τα γράμματα αυτά παρά το αδωό τους περιεχόμενο είναι συμβολικά).

Πολλές πληροφορίες έχουμε για τον αντίκτυπο που είχε η Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα. Το Μάιο και τον Ιούνιο του 1864 η Οθωμανική Διοίκηση παίρνει προφυλαχτικά μέτρα για να ανακαλύψει και να συλλάβει αποστόλους από την Ελλάδα και την Σερβία^{8,9}

Με τη διαφαινόμενη Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα έχει σχέση και η διαταγή (Ιανουάριος του 1864) για άμεση επισκευή του δρόμου Πρέβεζας - Νικόπολης - Σουλίου,¹⁰ μέτρο που αποβλέπει στη διευκόλυνση της επικοινωνίας με τα φρούρια του Σουλίου για στρατιωτικούς λόγους.

Οι κάτοικοι της Πρέβεζας θα επισκευάσουν το δρόμο μέχρι τη Νικόπολη, ενώ οι χωρικοί της Λάμαρης - που θα αναφέρεται ότι βρίσκεται σε ελεεινή κατάσταση - όλο το υπόλοιπο τμήμα, με τη βοήθεια και στρατιωτών. Θεωρείται απαραίτητη όμως και η μετάβαση στο Σούλι του Μοδέρη Πρέβεζας για να επιβλέπει την κατασκευή και να πειθαναγκάσει του χωρικούς.

Αισθητή είναι το διάστημα αυτό η δραστηριότητα των ξένων δυνάμεων στην περιοχή. Χαρακτηριστικές είναι οι κινήσεις του αγγλικού πλοίου Τοχαπ στον Αμβρακικό

6. Νο 11 (2 Φλεβ '63) σ. 27 Αρχ Πρεβ,

7. Νο 60 (7/19 Νοεμ '62) σ. 123 Αρχ Αρτ

8. Νο 3 (26 Μάρτη '64) σ. 54 Αρχ Πρεβ, Νο 15 (11/23 Μαρτ '64) σελ 161 Αρχ Αρτ.

9. Νο 45 (15 Ιούνη '64) σ. 75 Αρχ Πρεβ

10. Νο 3 7/17 Ιαν 63 σελ 24 Αρχ Πρεβ, Νο 7 (20 Ιαν 63) σ. 25 Αρχ Πρεβ

και οι επαφές του πλοιάρχου του Anderson με τις οθωμανικές αρχές στην Πρέβεζα και στην Άρτα.¹¹

Ο Άγγλος Πρόξενος στα Γιάννενα, σύμφωνα με τις πληροφορίες του Ρωσικού Υποπροξενείου, είναι εκείνος, που ειδοποίησε την Κυβέρνησή του ότι θα εκραγεί επανάσταση στην Ήπειρο.

Ένα τέτοιο κλίμα καλλιεργούν κι ορισμένες εφημερίδες, που προβάλλουν τη μεγάλη ιδέα.

Γεγονός είναι ότι επικρατεί αναταραχή. Έμποροι από την Πάτρα, γνωρίζοντας, ότι το αγγλικό ατμόπλοιο έφτασε στον Αμβρακικό για να προλάβει την έκρηξη εξέγερσης στην Ήπειρο και φοβούμενοι για τις εξελίξεις, αποφασίζουν να μην στείλουν τα εμπορεύματά τους στην Πρέβεζα.

Μια πρόσθετη πληροφορία είναι, ότι μετά την επανάσταση του 1845 ποτέ αγγλικά ατμόπλοια δεν έμειναν τόσο πολύ στον Αμβρακικό κόλπο, αλλά ήταν απλώς διερχόμενα.

Σε ανάλογο βαθμό δραστηριοποιούνται και οι αντιπρόσωποι των άλλων Δυνάμεων.

Ο Γάλλος Πρόξενος Κραμπόν βρίσκεται τον Ιούνιο του 1864 εγκατεστημένος στην Πρέβεζα.¹²

Παράλληλα και ο Ρώσος Υποπρόξενος παρακολουθεί την εξέλιξη των γεγονότων αυτών. Αν και αποδίδει στις αγγλικές μεθοδεύσεις τον θόρυβο για ενδεχόμενη επανάσταση, οι ετοιμασίες των Οθωμανών θα τον κάνουν επιφυλακτικότερο. «Το όνειρο τούτο του Άγγλου Πρόξενου» - επισημαίνει ο Ρώσος Υποπρόξενος - «δεν είναι απίθανον... προς το παρόν όμως ουδέν σημείον επαναστάσεως φαίνεται»¹³

Αντίθετα η είδηση της Ένωσης γίνεται δεκτή με μεγάλη ενθουσιασμό από τους Χριστιανούς της Πρέβεζας. Με ανάλογο ενθουσιασμό λίγες μέρες πριν Έλληνες υπήκοοι και ραγιάδες της Πρέβεζας είχαν σπεύσει στη Βόνιτσα και στη Λευκάδα, για να υποδεχτούν τον Βασιλιά της Ελλάδας Γεώργιο, που επέστρεψε στην Αθήνα¹⁴

11. |Για την επιβολή της τάξης στην Ακαρνανία θα αποσταλεί αγγλικό πολεμικό πλοίο στη Βόνιτσα, τόσο τον Σεπτέμβρη του 1863* όσο και τον Μάρτη του 1864* *. Στην δεύτερη αυτή περίπτωση πρόκειται για το πλοίο «Τοχάη», που συνοδεύεται και από το Ελληνικό πλοίο «Μεθώνη».

Οι κινήσεις του Αγγλικού πλοίου και οι επαφές, που έχουν οι αξιωματικοί του πλοίου με τις οθωμανικές αρχές παρακολουθούνται από τον Ρώσο Υ/πρόξενο. Το πλοίο αυτό, που θα μείνει ελλιμενισμένο στην Πρέβεζα περίπου 1 μήνα, φτάνει στον Αμβρακικό στις 10 Μαρτίου. Επισκέπτεται το Μενίδι, τον Καρβασαρά και την Βόνιτσα. Στις 17 Μάρτη 2 αξιωματικοί του Αγγλικού πλοίου μαζί με τον πλοίαρχο του Ελληνικού επισκέπτονται την Άρτα όπου την επόμενη μέρα αναμένεται και ο κυβερνήτης του ατμόπλοιου, Anderson. Επιπλέον ο Anderson συναντιέται και στην Πρέβεζα, στο χώρο του Αγγλικού Υποπροξενείου, με τον Μουδύρη Πρέβεζας και τον Μπίμπαση του τακτικού στρατού.

*No 42 (4/16 Σεπ '63) σ. 48 Αρχ Πρεβ,

**No 15 (11/23 Μάρτ '64) σ. 161 Αρχ Αρτ, No 3 (26 Μαρτ '64) σ. 54 Αρχ Πρεβ, No 16 (18/30 Μαρτ '64) σ. 162 Αρχ Αρτ, No 24 (25 Μαρτ '64) σ. 164 Αρχ Αρτ.

12. No 33 (24 Αυγ '63) σ. 41 Αρχ Πρεβ, No 42 (30 Μάρ '64) σ. 72 Αρχ Πρεβ.

13. No 24 (25 Μάρτ '64) σ.164 Αρχ Αρτ

14. No 45 (15 Ιούνη '64) σ. 75 Αρχ Πρεβ

Τώρα οι Έλληνες υπήκοοι πανηγυρίζουν με την έγκριση του Έλληνα Υποπροξένου Χ. Φραγκοῦδη. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή της άφιξης και της εκδίωξης της φιλαρμονικής της Λευκάδας που αποβιβάστηκε στην Πρέβεζα τον Ιούνιο του 1864.¹⁵

Οι οθωμανικές αρχές φοβούνται ότι η Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα θα αναθερμάνει τις ελπίδες εθνικής αποκατάστασης ανάμεσα στους υπόδουλους Χριστιανούς.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ακόλουθο ζήτημα που θέτει ο Γεώργιος Βαρζέλης -Διευθυντής τότε στο Ρωσικό Υποπροξενείο Πρέβεζας - με αφορμή τις ανησυχίες των Οθωμανών για εξεγέρσεις στην Πρέβεζα επηρεασμένες από τις αναταραχές, που σημειώνονται στην Ακαρνανία τις παραμονές των εκλογών του Μάη του 1865⁶.

Ο Γ. Βαρζέλης υποστηρίζει ότι ο Καϊμακάμης Πρέβεζας Χασάν Πασάς με την συνεργασία του Τούρκου Προξενικού Πράκτορα στον Καρβασαρά⁷, παρουσιάζει αυξημένους τους κινδύνους στασιαστικού κινήματος στην Ήπειρο, υποκινούμενου από την Ελλάδα, για να φαίνεται απαραίτητος στους Προϊσταμένους του, αφού σαν ντόπιος γνωρίζει την περιοχή.

Αντίθετες εντελώς είναι οι εκτιμήσεις του Οθωμανού Πρόξενου της Βόνιτσας Ιωαννίτη, που διαβεβαιώνει τον Γεν. Διοικητή, πως η τουρκική Πρεσβεία στην Αθήνα δεν έχει πληροφορίες ότι απ' την Ελλάδα προετοιμάζονται επαναστάσεις και υποστηρίζει ότι πιθανές ταραχές στην Ελλάδα θα οφείλονται σε εσωτερικούς λόγους.

Επίσης και ο ευρισκόμενος στην Πρέβεζα πρώην Γεν. Πρόξενος της Τουρκίας στα Επτάνησα Γ. Κονεμένος - την γνώμη του οποίου ζήτησε ο Γεν. Διοικητής Αχμέτ Πασάς - χαρακτηρίζει τις απόψεις του Πράκτορα του Καρβασαρά ανυπόστατες με βάση τις εκτιμήσεις του για την εσωτερική κατάσταση στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο.¹⁸

Οι ελάχιστες μεταβολές στην διάταξη των στρατιωτικών δυνάμεων της επαρχίας Πρέβεζας στη διάρκεια του 1865 δείχνουν ότι οι φόβοι επαναστατικού κινήματος στην περιοχή δεν επιβεβαιώνονται, ανεξάρτητα από τις προσπάθειες που μπορεί να έγιναν.¹⁹

---

15. Η Φιλαρμονική της Λευκάδας αποβιβάζεται στην Πρέβεζα και παιανίζει διάφορα πατριωτικά άσματα μπροστά στο Ελληνικό και Αγγλικό Υποπροξενείο και σε συμπόσια Ελλήνων υπηκόων. Το Ελληνικό Υποπροξενείο υιώνει την Σημαία. Στις 16 Ιούνη του 64 επίσης αποβιβάζονται στην Πρέβεζα από την Βόνιτσα και ο Ανθυπολοχαγός Τζαβέλας γιός του Στρατηγού με δύο αξιωματικούς και το γιατρό του τάγματος. Από αυτούς τους πανηγυρισμούς ταρασσονται οι Οθωμανικές αρχές που επιβάλλουν, δια του Ελληνικού Υποπροξενείου, στην Φιλαρμονική να αναχωρήσει (25 Ιούν 1864). |No 47 (19 Ιουν '64) σ. 76 Αρχ Πρεβ, No 48 (25 Ιούν '64) σ. 77 Αρχ Πρεβ|

16. No 12 (4 Μάη '65) σελ 99 Αρχ Πρεβ

17. No 34 (8 Οκτ '66) σ. 233 Αρχ Αρτ

18. Η δική του εκτίμηση είναι ότι εσωτερικοί περισπασμοί θα υπάρξουν αν εξακολουθήσει η βαριά φορολογία και η καταπίεση των ραγιάδων.

Εκτιμά ακόμα ότι η εσωτερική κατάσταση της Ελλάδας δεν της επιτρέπει να επιχειρεί επαναστάσεις και ότι αυτό θα είναι εφικτό μετά από πολλά χρόνια όταν η Ελλάδα ψυχάσει και αποκατασταθεί. Διατυπώνει επίσης την άποψη ότι οι Μ. Δυνάμεις της Ευρώπης δεν θα επέτρεψαν κάποιο κίνημα κατά της Τουρκίας. No 14 (15 Μάη '65) σ. 101 Αρχ Πρεβ

19. No 1 (3 Γεν '65) σ. 193 Αρχ Αρτ, No 12 (4 Μάη '65) σ. 19 Αρχ Πρεβ

Το χρονικό διάστημα 1866 - 1867 και ενώ ήδη έχει εκδηλωθεί η κρητική επανάσταση αλλά και η εξέγερση των Αγράφων έντονες είναι και οι υπομίες των Οθωμανών ότι υπάρχουν επαναστατικές δραστηριότητες στην επαρχία της Πρέβεζας. Για την αντιμετώπισή τους επιβλέπουν τα παράλια προσέχοντας γι' αυτούς που έρχονται απ' την Ελλάδα, ενώ κατάσκοποι και τζαντάρμηδες περιέρχονται τα χωριά.

Ο Καϊμακάμης Πρέβεζας συλλαμβάνει μερικούς προκρίτους από τη Λάμαρη ενοχοποιούμενους για συνεννοήσεις με ανθρώπους από την Ελλάδα. Ανάμεσα σ' αυτούς είναι και ο Χρήστος Αυγέρης από το χωριό Μουζάκα. Ο Καϊμακάμης τους κρατά επί 10 μέρες και τους εξετάζει για όσα ακούν και γνωρίζουν. Τέλος τους αφήνει ελεύθερους, αφού πρώτα τους συστήνει να μην εξαπατηθούν. Ο Ρώσος Υποπρόξενος όμως υποστηρίζει ότι γνωρίζει προσωπικά τα άτομα αυτά και ξέρει ότι είναι φιλήσυχα και ότι επιπλέον οι χωρικοί δεν σκέπτονται για επαναστάσεις, αλλά είναι απασχολημένοι μόνο με τις εργασίες τους, αφού βρίσκονται σε ελεεινή κατάσταση και στερούνται οι περισσότεροι ακόμα και τον επιούσιο άρτο²⁰

Από το Δεκέμβριο του 1868 οι επαρχίες του Μουτσαριφλικιού της Πρέβεζας θα υποστούν τις συνέπειες της διακοπής των ελληνοτουρκικών σχέσεων.²¹

Με τις πιεστικές προδεσμίες για αναχώρηση, που καθορίζονται,²² οι Έλληνες υπήκοοι αναγκάζονται να αφήσουν εκκρεμείς πολλές από τις οικονομικές τους υποθέσεις.²³

Ακριβώς με τη λήξη της αρχικής προδεσμίας (26 Δεκέμβρη) διώχνονται όλα τα καράβια με ελληνική σημαία από το λιμάνι της Πρέβεζας, καθώς και από τα παράλια της Ηπείρου και τα скаλώματα του Αμβρακικού Κόλπου. Μάλιστα δεν επιτράπηκε η παραμονή στα πλοία, ούτε για να φορτώσουν εμπορεύματα, που είχαν προαγοραστεί.²⁴

Την Άνοιξη του 1869 μέρος των στρατιωτικών δυνάμεων, που είχαν συγκεντρωθεί, αρχίζει να ομαλοποιείται.²⁵ Για πρώτη φορά, στη διάρκεια των τελευταίων 3 χρόνων περιορίζονται τόσο οι στρατιωτικές δυνάμεις (1 τάγμα τακτικού στρατού στην Πρέβεζα και το πυροβολικό, 1 τάγμα επίσης τακτικού στρατού στην Άρτα και 1/2 τάγμα Χουντούτ).²⁶

Οι κοινωνικές επιπτώσεις όμως της προηγούμενης κατάστασης αφήνουν βαθύτερα ίχνη. Όπως και σε άλλες περιόδους αναταραχών, ο άτακτος αλλά και ο τακτικός στρατός καταφεύγει σε ληστοπραξίες ή συνεργάζεται και κατά συνέπεια ανέχεται τις ληστρικές συμμορίες. Μέσα στο 1870 στην ευρύτερη περιοχή παρατηρείται έξαρση της ληστείας.²⁷ Σε συντονισμό και με τις ελληνικές αρχές αυστηρά μέτρα παίρνονται κι

20. Νο 14 (13 Μάρ '66) σ. 126 Αρχ Πρεβ

21. Νο 32 (10 Δεκ '68) σ. 290 Αρχ Αρτ

22. Νο 40 (31 Δεκ '68) σ. 303 Αρχ Αρτ

23. Νο 34 (15 Δεκ '68) σ. 293 Αρχ Αρτ

24. Νο 37 (26 Δεκ '68) σ. 299 Αρχ Αρτ

25. Νο 7 (14 Απρ '69) σ. 315 Αρχ Αρτ

26. Νο 7 (14 Απρ '69) σ. 315 Αρχ Αρτ, Νο 14 (4 Μάρ '69) σ. 319 Αρχ Αρτ

27. Νο 4 (Ιάν '69) σ. 30 Αρχ Πρεβ, Νο 23 (1 Αυγ '69) σ. 46 Αρχ Πρεβ, Νο 46 (27 Αυγ '70) σ. 90 Αρχ

απ' την οθωμανική διοίκηση στην Πρέβεζα και στην Άρτα²⁸ για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού.

Είναι ενδιαφέρον επίσης να αναφερθούμε και στον αντίκτυπο που έχουν σ' όλοκληρο το Μουτσαριφλίκι της Πρέβεζας οι επαναστατικές ζυμώσεις και κινήσεις στο χώρο των Βαλκανίων στις αρχές της δεκαετίας του 1870 και μέχρι την εκδήλωση των εξεγέρσεων του 1875.

Οι πληροφορίες αυτές προέρχονται από τα Αρχεία που διατηρούσε το Ρωσικό Υποπροξενείο στην Άρτα, αφού δεν σώζονται μετά το 1870 τα αντίστοιχα Αρχεία της Πρέβεζας.

Ενώ όμως το πρόβλημα της ληστείας παραμένει και τα επόμενα χρόνια²⁹ φαίνεται ότι κοινή δράση των δύο πλευρών ατονεί. Κατά την άποψη του Ρώσου Υποπροξένου η αποτελεσματικότητα κάποιων μέτρων που παίρνουν οι Οθωμανικές αρχές³⁰ μειώνεται, στο βαθμό που δεν υπάρχει ανάλογη καταδίωξη από την πλευρά της Ελλάδας³¹

Έντονος είναι ο υποκειμενισμός στις εκτιμήσεις. Οι Χριστιανοί φέρονται πάντοτε σύμφωνοι και ικανοποιημένοι από τις εκάστοτε επιλογές της ρωσικής πολιτικής. Η αξία των αναφορών αυτών βρίσκεται στο ότι δίνονται χρήσιμες πληροφορίες για συγκεκριμένα πρόσωπα και γεγονότα.

Μια διαπίστωση ακόμα είναι ότι τόσο οι κάτοικοι όσο και οι αρχές της περιοχής παρακαλούν με ενδιαφέρον και ανησυχία την εν γένει εξέλιξη του Ανατολικού ζητήματος.

Χαρακτηριστική είναι μια αναφορά που έστειλε ο Ρώσος Υποπρόξενος της Πρέβεζας προς το διευθυντή του Ρώσικου Προξενείου Ιωαννίνων Κιριλώφ³² στις 27 Αυγούστου 1870 σχετικά με την έκβαση του πολέμου Γαλλίας - Πρωσίας.³³

Σ' αυτήν περιγράφει τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο δέχτηκαν το γεγονός οι Χριστιανοί και οι Οθωμανοί της περιοχής. Σημασία έχει το συμπέρασμα ότι, παρά τα γεγονότα αυτά, «Η οθωμανική κυβέρνηση εις τα μέρη ταύτα αφροντιστεί καταγινόμενη μόνον εις την περάτωσιν των καταναγκαστικών εργασιών επί του δρόμου και εις

28. Νο 17 (18 Απρ '70) σ. 72 Αρχ Πρεβ, Νο 26 (3 Μάρ '70) σελ 76 Αρχ Πρεβ.

Στα τέλη του Απρίλη ο Γεν Διοικητής επισκέπτεται την Πρέβεζα και απομακρύνει οικογένειες και συγγενείς στο Μπεράπι και Αργυρίκαστρο. Επίσης συναντά τον Νομάρχη Αιτωλίας και Ακαρνανίας Ζυγομαλά στην οροδετική γραμμή. Στην συνάντηση δίνεται επίσημος χαρακτήρας «με στρατιωτικές επιδείξεις και μουσικές». Αναγκαία φαίνεται η κοινή δράση των δύο κυβερνήσεων γιατί, όπως αναφέρεται, στο ζήτημα αυτό «πάντοτε οι μὲν Ἕλληνας αιτώνται τους Τούρκους, οὗτοι δε τους Ἕλληνας και τοιουτοτρόπως ουδέποτε ἐπὶ πᾶσι εἰκρινῆς σύμπραξις»|

29. Νο 58 (6 Νοεμ '70) σ. 91 Αρχ Αρτ, Νο 25 (25 Αυγ '73) σ. 408 Αρχ Αρτ, Νο 46 (27 Αυγ '70) σ. 90 Αρχ Πρεβ

30. Νο 46 (21 Νοεμ '74) σ. 423 Αρχ Αρτ, Νο 48 (28 Ιουλ '75) σ. 557 Αρχ Αρτ.

31. Νο 12 (27 Ιαν '75) σ. 513 Αρχ Αρτ

32. Νο 46 (27 Αυγ '70) σ. 90 Αρχ Πρεβ

33. Νο 29 (25 Ιουλ '70) σ. 56 Αρχ Αρτ, Νο 41 (4/16 Σεπ '70) σ. 71 Αρχ Αρτ Νο 54 (31 Αυγ '70) σ. 99 Αρχ Πρεβ

την ακατάπαυστον και ανυπόφορον φορολογίαν».³⁴

Οι οθωμανικές αρχές δηλ. παρουσιάζονται να ανησυχούν όχι τόσο για πιθανές εξεγέρσεις όσο για το ενδεχόμενο ενός ρωσοτουρκικού πολέμου. Το φόβο αυτό δείχνουν αντιδράσεις όπως αυτές του Λιβά Ιμβραήμ Πασά³⁵ που επιθεωρώντας τα τάγματα της Άρτας και της Πρέβεζας διακηρύσσει ότι μπορεί να χρειαστεί να πολεμήσουν «υπέρ πίστεως και πατρίδος». Το ίδιο όμως φανερώνουν και οι εν γένει στρατιωτικές προετοιμασίες που πραγματοποιούνται κατά το διάστημα Σεπτ 1870 - Φεβρ 1871.³⁶

Ύστερα από μια ανάπαυλα, από το 1872 και για περισσότερο από δύο χρόνια διάστημα κατά το οποίο παρατηρείται απουσία στρατιωτικών μεταβολών και μετακινήσεων στην περιοχή - οι επαρχίες του Μουτσαριφλικιού της Πρέβεζας θα αναστατωθούν εξαιτίας των εξεγέρσεων που ξεσπούν στα Βαλκάνια από το 1875 και μετά.

Η οθωμανική διοίκηση της Άρτας και Πρέβεζας είναι υποχρεωμένη να κινητοποιήσει και αυτή τις δυνάμεις της για την αντιμετώπισή τους. Σ' αυτή την προσπάθεια συναντά πολλά προβλήματα, όπως κακή οικονομική κατάσταση του στρατού,³⁷ απροθυμία των κατοίκων να τον ενισχύσουν υποβαλλόμενοι σε οικονομικές επιβαρύνσεις,³⁸ δυσφορία στο να καταγούν και λιποτάξεις, από την πλευρά των στρατιωτών.³⁹

Εκτός όμως από την αποστολή στρατιωτικών ενισχύσεων προς την εστία των

34. Το κείμενο αυτό έχει ως εξής:

«Λαμβάνω την τιμήν να ειδοποιήσω την Υμει Εκλαμπρότητα ότι η τηλεγραφικώς διαδοθείσα είδησις της παραδόσεως του Ναπολέοντος εις τους Πρώσους και η κατάργησις της δυναστείας του, παρά της Γαλλικής Βουλής και η καταστροφή του άνθους του Γαλλικού στρατού πλέκτρισαν και ενεμύχωσαν τους Χριστιανούς, τους δε Οθωμανούς κατέλυψαν ως χάσαντες τον προσάτην των, ιδόντες μάλιστα εις τινάς εφημερίδας, Ελληνικάς και της Κωνσταντινουπόλεως ότι η Α.Ε. ο Στρατηγός Ιγνάτιεφ, συχνάκις συνδιαλεγόμενος μετά του Μεγάλου Βεζύρη, όστις ως λέγεται μεταθήσεται εις Πετρούπολιν. Κύριο αντικείμενο είναι η αναθεώρησης της συνθήκης του 1856, η ισότης των Χριστιανών πράγματι και η ως ελευθέρας πόλεως κύρυξις της Ιερουσαλήμ εις τάρτα δε οι Χριστιανοί των παρά τα Ελληνικά όρια επαρχιών τούτων ευχαριστούμενοι πιστεύουσι ότι η Ρωσία δεν θα χάσει την καλήν περίστασιν τούτην να ωφελήσει τους παρά τη Τουρκία Ορθοδόξους ως πριν του πολέμου εγένετο, αλλά με όλας αυτάς τας επιδείξεις των δεν διανοούνται όμως να επιχειρήσωσι κίνημα τι, διότι, είναι πάντι απροετοίμαστοι και αποδαρρυμένοι από τα τελευταία των επιχειρήματα, η δε Ελλάς ήτις ηδύνατο να προετοιμάσει και ενισχύσει αυτούς κάθε άλλο διανοείται προς το παρόν παρά την μεγάλην ιδέα, περιμένουσα τα πάντα εκ της θείας προνοίας και των διπλωματικών ενεργειών των δυνάμεων διό και η Οθωμανική κυβέρνησις εις τα μέρη τάρτα αφρονιστεί καταγινόμενη μόνον εις την περάτωσιν των καταναγκαστικών εργασιών επί του δρόμου και εις την ακατάπαυστον και ανυπόφορον φορολογίαν.» Νο 46 (27 Αυγ '70) σ. 90 Αρχ Πρεβ.

35. Νο 45 (14 Σεπ. 70), σ. 78 Αρχ. Αρτ.

36. Νο 29 (25 Ιουλ '70) σ. 56 Αρχ Αρτ Νο 56 (6 Οκτ '70) σ. 88 Αρχ Αρτ, Νο 59 (9 Νοεμ '70) σ. 93 Αρχ Αρτ, Νο 50 (6 Νοεμ '70) σ. 91 Αρχ Αρτ, Νο 64 (26 Νοεμ '70) σ. 98 Αρχ Αρτ, Νο 67 (23 Δεκ '70) σ. 101 Αρχ Αρτ, Νο 10 (13 Φεβ '71) σ. 124 Αρχ Αρτ.

37. Νο 34 (24 Απρ '76) σ. 667 Αρχ Αρτ, Νο 82 (7 Νοεμ '75) σ. 592 σ. 592 Αρχ Αρτ.

38. Νο 80 (8 Οκτ '75) σ. 591 Αρχ Αρτ Νο 82 (7 Νοεμ '75) σ. 592 Αρχ Αρτ, Νο 17 (4 Φεβ '76) σ. 646 Αρχ Αρτ.

39. Νο 60 (14 Αυγ. '75), σ. 565 Αρχ. Αρτ.

εξεγέρσεων⁴⁰ οι αρχές λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση ενός τέτοιου ενδεχόμενου στην περιοχή της δικαιοδοσίας τους, καθώς έχουν αρκετές υπομίες.

Έτσι από τις αρχές του 1876 κρατούνται στην Πρέβεζα σαν ύποπτοι οι αδελφοί Ανδρέας και Σωτήρης Κουσφάκης. Θα απολυθούν μετά από 3 μήνες, αφού ορκιστούν ότι θα είναι πιστοί στις αρχές κι αφού ο Μουτσαρίφης κατέβαλε πολλές προσπάθειες να μάθει αν είχαν επαναστατικές συνεννοήσεις. Σύμφωνα με την αναφορά του Ρώσου Υποπρόξενου ο Σωτήρης Κουσφάκης για να δείξει τη μεγάλη του αφοσίωση δέχτηκε να πάει στην Ελλάδα για να μαζέψει πληροφορίες για λογαριασμό του Μουτσαρίφη.⁴¹

Ακόμα 2 υπάλληλοι του Βιλαετού στέλνονται σαν κατάσκοποι σε χωριά της επαρχίας Πρέβεζας.⁴²

Ανάλογες υπομίες υπάρχουν και στην επαρχία Άρτας, όπως εναντίον του Δήμου Μπασάκου, που τραυματίζεται την περίοδο αυτή θανάσιμα από στρατιώτη στο χωριό Αγ. Παρασκευή Ραδοβιζίου,⁴³ καθώς επίσης και εναντίον του Γεωρ Ντούλα από τα Ραδοβίζι, που φέρεται να έχει επιρροή στους χωρικούς και ύποπτες συνεννοήσεις στην Κέρκυρα⁴⁴ Οι Οθωμανοί έχουν πληροφορίες ότι έχουν συσταθεί μυστικά κομιτάτα στην Κέρκυρα και στη Λευκάδα για να συνεννοηθούν με τους ραγιάδες, για το λόγο αυτό ενισχύουν στρατιωτικά τα παράλια, το φρούριο της Πάργας και του Ακτίου και το οθωμανικό ατμόπλοιο εκτελεί περιπολίες.⁴⁵ Μια ανεξακρίβωτη πληροφορία του Ρώσου Υποπρόξενου είναι ότι μοιράστηκαν, το διάστημα αυτό, όπλα στους ντόπιους οθωμανούς της Πρέβεζας.

Στις προσπάθειες για εξασφάλιση της πρεμίας οι οθωμανικές αρχές επιστρατεύουν και τον Μητροπολίτη Σεραφεΐμ, απ' τον οποίο ο Γεν Διοικητής ζητά να συστήσει στους Χριστιανούς να είναι ήσυχοι και να μην εξαπατηθούν από κακές συμβουλές.⁴⁶

Μερικούς μήνες νωρίτερα με εντολή της διοίκησης, διαβάζεται στις εκκλησίες παραινετική επιστολή του Μηροπολίτη σχετική με την σφαγή των Προξένων της Γαλλίας και Γερμανίας στην Θεσσαλονίκη. Σ' αυτήν υιοθετείται η άποψη των οθωμανικών αρχών⁴⁷ ότι τα επεισόδια προκλήθηκαν από τους ίδιους τους Προξένους, επειδή ήθε-

---

40. Νο 57 (7 Αυγ '75) σ. 562 Αρχ Αρτ, Νο 64 (17 Αυγ '75) σ. 566 Αρχ Αρτ, Νο 64 (24 Αυγ '75) σ. 568 Αρχ Αρτ, Νο 69 (30 Αυγ '75) σ. 574 Αρχ Αρτ, Νο 33 (21 Απρ '76) σ. 666 Αρχ Αρτ, Νο 34 (24 Απρ '76) σ. 667 Αρχ Αρτ, Νο 35 (28 Απρ '76) σ. 668 Αρχ Αρτ, Νο 61 (14 Ιουλ '76) σ. 679 Αρχ Αρτ, Νο 106 (15 Νοέμ '76) σ. 751 Αρχ Αρτ.

41. Νο 23 (17 Μάρτ. '76) σ. 614 Αρχ Αρτ, Νο 32 (14 Απρ '76) σ. 664, Αρχ Αρτ.

42. Νο 27 (29 Μάρτ '76) σ. 660 Αρχ Αρτ.

43. Νο 23 (17 Μάρτ '76) σ. 654 Αρχ Αρτ, Νο 40 (4 Μάρτ '76) σ. 671 Αρχ Αρτ.

44. Νο 32 (14 Απρ '76) σ. 664 Αρχ Αρτ.

45. Νο 41 (5 Μάρτ '76) σ. 674 Αρχ Αρτ

46. Νο 106 (15 Νοέμ '76) σ. 751 Αρχ Αρτ

47. Νο 38 (30 Απρ '76) σ. 688 Αρχ Αρτ

λαν να αρπάζουν δια της βίας Χριστιανή, που είχε τουρκέψει και τονίζεται ότι σ' όλη την αυτοκρατορία επικρατεί άκρα ψυχία.

Οι οθωμανικές ωμότητες όμως εκείνης της περιόδου αποδοκιμάστηκαν σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Ανάλογες αντιδράσεις υπήρξαν και στην Πρέβεζα από τους εκροσώπους των ξένων Δυνάμεων. Έτσι την Άνοιξη του 1876 ο Άγγλος Υποπρόξενος θα ζητήσει την παρουσία αγγλικών πολεμικών πλοίων.⁴⁸ Δεν ξέρουμε, αν το αγγλικό πολεμικό *Goquette*⁴⁹ που φτάνει στο λιμάνι της Πρέβεζας τον Σεπ. του ίδιου χρόνου είναι το μόνο πλοίο που αποστέλλεται. Επίσης και η ιταλική σημαία θα εμφανιστεί εκεί, λίγο νωρίτερα, με 2 πολεμικά, γεγονός που χαρακτηρίζεται πρωτοφανές.⁵⁰

Αντίθετα το διάβημα του Αποστόλου Βαρζέλη, αναπληρωτή του Ρώσου Υποπρόξενου στην Πρέβεζα, προς τον προϊστάμενό του για αποστολή Ρωσικού πλοίου θα απορριφθεί με το αιτιολογικό ότι κάτι τέτοιο είναι περιττό, γιατί οι Οθωμανοί μετά το επεισόδιο στη Θεσσαλονίκη έγιναν πιο προσεχτικοί. Επιπλέον γίνονται και ορισμένες παρατηρήσεις προς τον Α. Βαρζέλη ότι δεν μπορεί κάθε πράκτορας να έχει στη διάθεσή του από ένα πολεμικό πλοίο, και ότι θα πρέπει να είναι περισσότερο προσεκτικός και να μην υπερβάλλει τα γεγονότα.⁵¹

Ο Ρωσ. Υποπρόξενος αναφέρει ακόμα ότι με βάση τις οδηγίες, που έχει, δεν παύει να συνιστά στους ραγιάδες φρόνηση, μετριοπάθεια και ψυχία.⁵²

Λίγο αργότερα και, αφού ήδη οι ρωσοτουρκικές σχέσεις έχουν μέσα στον Οκτώβριο του 1876 επιδεινωθεί,⁵³ σαφείς εντολές προς τον Ρωσ. Υποπρόξενο καθορίζουν ότι πρέπει να είναι έτοιμος, αν χρειαστεί να εγκαταλείψει το τουρκικό έδαφος, αφού πρώτα ταξινομήσει τα Αρχεία του Υποπροξενείου και τα στείλει με ασφαλή τρόπο στα Γιάννενα.⁵⁴

Το Δεκ. του 1876, στις παραμονές του ρωσοτουρκικού πολέμου, σύμφωνα με τις αναφορές του Ρωσ. Υποπροξενείου⁵⁵ οι ραγιάδες εμφανίζονται αποδαρρυμένοι. Χωρίς ώθηση, τονίζεται, και προπαρασκευή δεν μπορούν να κάνουν κάτι. Αντίθετα οι Οθωμανοί, αγνοώντας την πραγματική κατάσταση στο οθωμανικό κράτος και τη θέση του διεθνώς, ενθαρρύνονται απ' όσα γράφουν οι εφημερίδες και μιλούν συνεχώς για πόλεμο ακόμα και εναντίον όλης της Ευρώπης.

48. No 25 (28 Απρ '76) σ. 668 Αρχ Αρτ

49. No 86 (24 Σεπ '76) σ. 725 Αρχ Αρτ

50. No 67 (18 Αυγ '76) σ. 701 Αρχ Αρτ, No 68 (19 Αυγ '76) σ. 702 Αρχ Αρτ

51. No 39 (4 Μάρ '76) σ. 670 Αρχ Αρτ

52. No 39 (4 Μάρ '76) σ. 670 Αρχ Αρτ, No 44 (12 Μάρ '76) σ. 677 Αρχ Αρτ, No 50 26 Μάρ '76) σ. 686 Αρχ Αρτ.

53. No 101 (27 Οκτ '76) σ. 747 Αρχ Αρτ

54. No 109 (24 Νοέμ '76) σ. 754 Αρχ Αρτ, No 111 (29 Νοεμ '76) σ. 756 Αρχ Αρτ, No 113 (29 Νοέμ '76) σ. 757 Αρχ Αρτ.

55. No 118 (15 Δεκ '76) σ. 763 Αρχ Αρτ, No 120 (29 Δεκ '76) σ. 764 Αρχ Αρτ.

Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1877 - 78, καθώς και τα γεγονότα που επακολούθησαν, επηρεάζουν καθοριστικά την τύχη της οθωμανικής αυτοκρατορίας και των υποδούλων σ' αυτήν λαών. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι εξελίξεις αυτής της περιόδου για τις επαρχίες, που βρίσκονται στα σύνορα με το ελληνικό κράτος, όπως η Πρέβεζα.

Καθορίσαμε όμως το χρονικό πλαίσιο της ανακοίνωσής μας αυτής μέχρι το Δεκέμβριο του 1876. Δηλ. μόνο για το χρονικό διάστημα που καλύπτουν τα αρχεία του Ρωσικού Υποπροξενείου Άρτας και Πρέβεζας, πηγή στην οποία βασιστήκαμε.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι από το σύνολο των πληροφοριών, τις οποίες επεξεργαστήκαμε, δόθηκε μια εικόνα για την πολιτική και στρατιωτική κατάσταση στην Πρέβεζα το διάστημα αυτό. Επίσης ότι δόθηκαν και μια σειρά στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν για παραπέρα έρευνα και εμπλουτισμό.

